

Pilot Gezien, Gehoord, Gesteund (3G)

Preventie voor weerbaarheid en mentaal welzijn van leerlingen in het voortgezet onderwijs

Inhoud

1.	Inleiding	3	7.	Aanbevelingen	16
			7.1	Zorg voor inbedding van de aanpak op school	16
2.	Doel van de pilot	4	7.2	Zorg dat de bemensing van de aanpak geborgd is	16
			7.3	Zorg voor meer betrokkenheid van leerlingen, docenten en ouders/verzorgers	16
3.	Aanpak van de pilot	5	7.4	Zorg dat de aanpak regionaal gecoördineerd wordt	17
3.1	Drie proeftuinen	5	7.5	Maak de aanpak beschikbaar voor andere scholen in de regio	17
3.2	Actieonderzoek	6	7.6	Maak het bereik en de resultaten van de aanpak zichtbaar	17
4.	Terugblik op de pilot	7	7.7	Leid docenten en mentoren op als steunfiguur voor leerlingen	17
4.1	Beeldvorming	7			
4.2	Reflectie	8			
4.3	Ontwikkeling	8			
5.	Resultaten van de pilot	9	8.	Vervolgstappen	18
5.1	Compact netwerk voor preventie	9			
5.2	Het vraagstuk in beeld	9	9.	Colofon	19
5.3	De context in beeld	11			
5.4	Een samenhangende aanpak	12			
6.	Conclusies	15			
6.1	Over het vraagstuk van de pilot	15			
6.2	Over de uitvoering van de pilot	15			

1. Inleiding

Tijdens de lockdown, toen jongeren niet naar school konden, werd nog eens extra duidelijk hoe belangrijk de school is als ontmoetingsplek en plek om jezelf te ontwikkelen. De perioden van thuisonderwijs deed jongeren, leraren en ouders nog meer realiseren dat het op school naast leerdoelen gaat om relaties aangaan, kennen en gekend worden, echt gezien worden.

We weten dat je beter leert en presteert als je goed in je vel zit, als je thuis een veilige basis hebt, als je ouders zien wat je nodig hebt en je dat ook kunnen bieden. Familie, vrienden, een fijne buurt, sportclubs. Dat je je beter ontwikkelt als je een fijne klas hebt, betrokken leraren. In het onderwijs verwerven jongeren kennis en vaardigheden, leren zij deel te worden van de maatschappij en vertrouwen te hebben in zichzelf en anderen.

De adolescentie is een kwetsbare fase in een mensenleven. Er zijn tal van uitdagingen bij het opgroeien, zowel fysiek, mentaal als sociaal. De samenwerkende partners in de pilot *Gezien, gehoord, gesteund* zien de aandacht voor weerbaarheid en mentaal welzijn van jongeren als een gezamenlijk doel. Mede door de coronacrisis nemen gevoelens van eenzaamheid, somberheid en angst bij sommige jongeren toe. Het RSV Breda en VO ziet dat er een groter beroep wordt gedaan op het voortgezet speciaal onderwijs (VSO).

RSV Breda en VO, GGZ Breburg en GGD West-Brabant hebben een projectgroep gevormd en daarmee het initiatief genomen voor een pilot gericht op het verder ontwikkelen van preventieve

ondersteuning voor mentaal welzijn en het vergroten van weerbaarheid van leerlingen in het voortgezet onderwijs. De pilot is in de periode oktober 2021 tot maart 2022 uitgevoerd op drie scholen in de regio Breda: Onze Lieve Vrouwelyceum Breda (OLV), Curio Effent Oosterhout, en Katholieke Scholengemeenschap Etten-Leur (KSE).

In deze rapportage zijn het verloop en de resultaten van de pilot beschreven.

2. Doel van de pilot

De doelstelling van de pilot was tweeledig:

- Met structurele, preventieve aandacht de veerkracht van jongeren op school versterken, zowel individueel als groep. Als jongeren weerbaar (leren te) zijn, zijn zij ook in staat om elkaar meer te helpen, waardoor er minder een beroep op professionals gedaan hoeft te worden.
- Tijdig signaleren en beter ondersteunen van kwetsbare jongeren. Door eerder bieden van de juiste ondersteuning voor mentaal welzijn kan de inzet van gespecialiseerde hulp worden voorkomen en de instroom in het voortgezet speciaal onderwijs worden verlaagd.
- Specialistische kennis over mentale weerbaarheid is laagdrempelig beschikbaar op school om vragen van jongeren te beoordelen, waardoor jongeren adequaat verwezen kunnen worden naar specialistische hulp als het *echt* nodig is.
- Het netwerk op school heeft manieren ontwikkeld om persoonlijk welbevinden een 'gewoon' gespreksonderwerp te maken op school en creëert op school een duurzaam klimaat waarin jongeren zich uitspreken en ook elkaar kunnen helpen.
- 'Bouwstenen' ontdekken waarmee structurele werkwijzen op school kunnen worden ontwikkeld.

De pilot had nadrukkelijk niet als doel om een nieuwe overlegtafel voor professionals te vormen of om nieuw aanbod van interventies te ontwikkelen: het gaat primair om effectiever organiseren van de samenwerking en 'de lijntjes' tussen betrokken partijen korter maken. In het bijzonder is verkend hoe een GGZ-professional op school preventief ingezet kan worden om onnodige verwijzingen naar specialistische hulp te voorkomen, en snel de juiste zorg in te zetten als het wel echt nodig is.

De beoogde resultaten van de pilot waren:

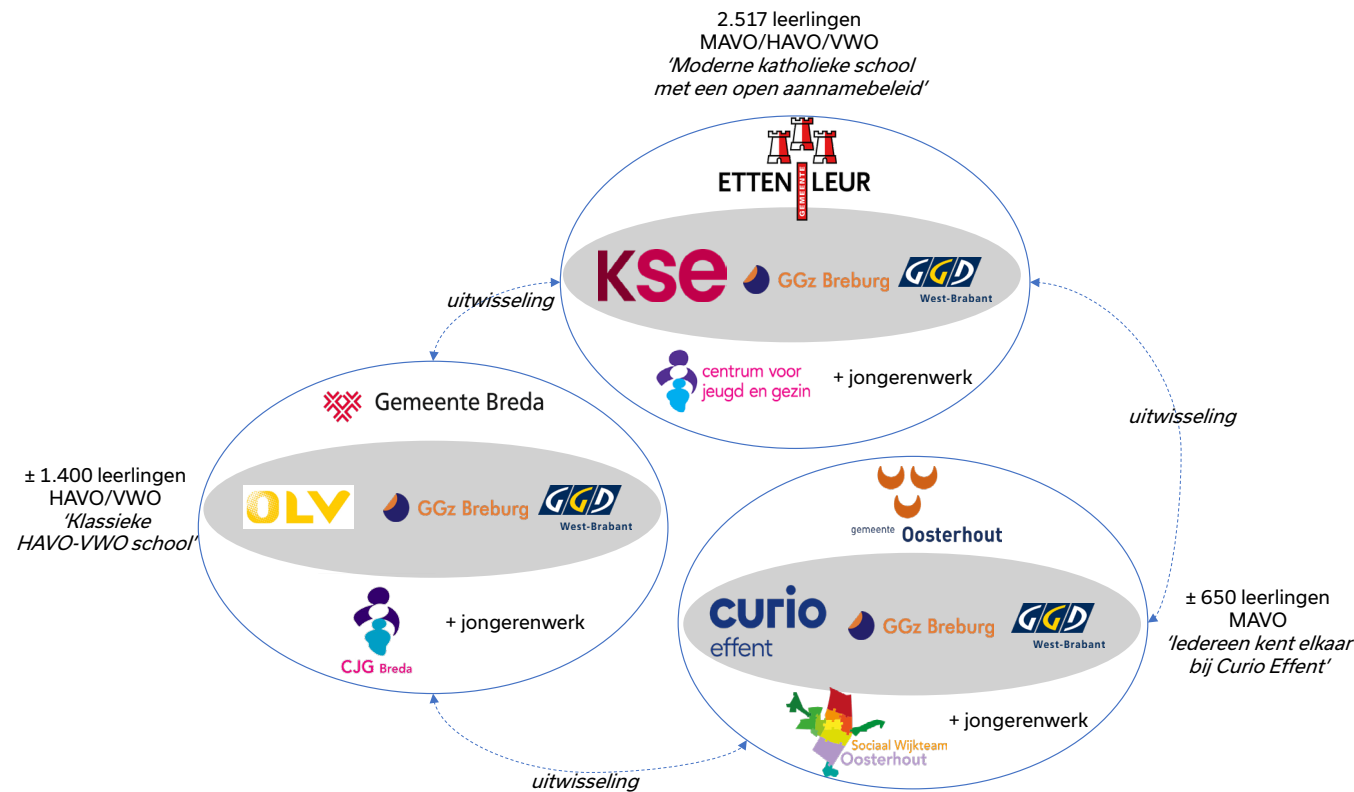
- Een compact netwerk van professionals op school vormen dat laagdrempelig aanspreekbaar en benaderbaar is voor jongeren, leerkrachten en ouders. De professionals signaleren mentale kwesties bij leerlingen en spelen daar preventief op in, zowel collectief als individueel.

3. Aanpak van de pilot

3.1 Drie proeftuinen

Drie scholen binnen het samenwerkingsverband vormden drie 'proeftuinen' van de pilot. Op deze scholen werken de ondersteuningscoördinator, een psycholoog (GGZ BreBurg, Onderwijs & Psychiatrie) en een professional van de jeugdgezondheidszorg (jeugdverpleegkundige en/of jeugdarts) wekelijks één dagdeel met elkaar samen. Zij vormen het 'compact

netwerk' van professionals, zoals genoemd in de doelstelling van de pilot. De JGZ-professional heeft expertise op het gebied van een normale ontwikkeling en kleine problemen binnen de gewone leefomgeving oplossen. De psycholoog heeft expertise om psychische kwesties eerder te signaleren en waar nodig direct passende hulp in te zetten (*matched care*) dan wel om als het echt nodig is (snel) op te schalen naar specialistische zorg.

Figuur 1 Drie proeftuinen en hun onderlinge uitwisseling van kennis en ervaringen in deze pilot

3.2 Actieonderzoek

Een actieonderzoeker heeft de pilot begeleid. Deze methode is gekozen om met de pilot nieuwe kennis te ontwikkelen en tegelijk de praktijk te verbeteren. Vanuit de praktijk heeft de onderzoeker gezorgd voor reflectie op de ontwikkelde werkwijzen, zowel vanuit de inhoud (wat speelt er? wat is er nodig?) als procesmatig (hoe pakken we het aan?).

Ervaringen in de pilot zijn beoordeeld door de betrokken professionals samen met de projectgroep, met inbreng van leerlingen en docenten. Lessen geleerd in specifieke gevallen zijn vertaald naar aanbevelingen voor meer structurele (systemische) oplossingen.

Wekelijks heeft de onderzoeker contact onderhouden met de professionals op de drie scholen om de ervaringen en de voortgang van de pilot te bespreken. Aan de hand van ervaringen van betrokkenen zijn werkzame elementen geïdentificeerd om de gewenste werkwijze op de scholen vorm te geven.

Reflectiesessie Halverwege de pilotperiode heeft de onderzoeker een reflectiesessie begeleid met professionals van de drie scholen en de projectgroep om gezamenlijk ervaringen uit te wisselen en lessen te leren uit de pilot. Als input voor deze sessie heeft de onderzoeker een analyse ingebracht van de gesprekken en observaties uit de pilot. Tijdens de reflectiesessie kwamen onder meer de volgende vragen aan bod:

- Welke patronen zien we terug in de praktijk op de drie scholen?
- Welke dilemma's komen we tegen? Hoe gaan we daarmee om? Wat is ieders rol hierin?
- Wat kunnen we (niet) veranderen om de samenwerking te versterken?

Evaluatiesessie Aan het einde van de pilot heeft een evaluatiesessie plaatsgevonden met professionals, de projectgroep, schoolleiding en gemeenten, waarin de (tussen)resultaten van de pilot zijn gewaardeerd en vervolgstappen zijn bepaald. De onderzoeker heeft de evaluatiesessie inhoudelijk voorbereid aan de hand van diverse informatiebronnen: het plan van aanpak voor de pilot, (beleids)documenten, gespreksverslagen, interviewverslagen, de uitkomst van de reflectiesessie, de ontwikkelde producten, en schriftelijke evaluatievragen aan professionals. De opbrengst van de evaluatiesessie is verwerkt in deze rapportage.

4. Terugblik op de pilot

De pilot is uitgevoerd van november 2021 (direct na de herfstvakantie) tot maart 2022 (voorjaarsvakantie), een relatief korte periode van 16 weken, waarin ook de kerstvakantie viel. Zie Figuur 2 voor een overzicht van de activiteiten in de pilot.

- Plan van aanpak ontwikkeld
- Startbijeenkomsten met schoolleiding op iedere school
- Startbijeenkomsten met professionals van school, GGZ en JGZ
- (Twee)wekelijkse updates in iedere proeftuin
- Interviews met mentoren/docenten en leerlingen
- Reflectiesessie met professionals en projectgroep
- Ontwikkeling mentorbijeenkomst
- Ontwikkeling preventief steunpunt mentaal welzijn
- Verkenning collectieve aandacht voor het thema in de klas
- Schriftelijke evaluatievragen aan professionals
- Evaluatiesessie

sept	okt	nov	dec	jan	febr	mrt
		w44				
		w45				
		w47				
				11-1		
					w8	
						10-3

Figuur 2 Overzicht van de activiteiten in de pilot

4.1 Beeldvorming

In november hebben per school afzonderlijke startbijeenkomsten plaatsgevonden met de schoolleider en de beleidsambtenaar van de gemeente, waarin het doel, de aanpak en de verwachtingen van de pilot zijn besproken. Daarop volgde startbijeenkomsten met de professionals, waarin zij met elkaar kennis maakten en praktische afspraken maakten voor de uitvoering van de pilot. Tijdens de pilot heeft de onderzoeker met deze professionals het verloop van

de pilot gevolgd, aanvankelijk in wekelijkse online sessies, later tweewekelijks. De fase tot de kerstvakantie is voornamelijk benut voor beeldvorming: met welke vraagstukken hebben leerlingen en docenten in de praktijk te maken, welke zorg en ondersteuning is er al op scholen, en welke interventies en initiatieven zijn er al? Veel kennis van professionals is hiervoor samen gebracht. In december hebben professionals ook interviews uitgevoerd met leerlingen en docenten.

4.2 Reflectie

Direct na de kerstvakantie heeft op 11 januari de *reflectiesessie* plaatsgevonden, waarin is teruggekeken op de eerste helft van de pilot en gezamenlijke vervolgstappen zijn bepaald. In de reflectiesessie kwam naar voren dat er naast de bestaande zorgstructuur op scholen behoefte is aan toegewijde inzet van professionals die zich kunnen richten op het voorkomen van mentale problemen (preventie). De vraagstukken over weerbaarheid en mentaal welbevinden zijn divers maar op hoofdlijnen komen die tussen scholen in grote mate met elkaar overeen. Verder werd tijdens de reflectiesessie duidelijk dat een goede aanpak niet alleen vraagt om nieuw aanbod maar ook om het beter organiseren en versterken van kennis en kunde die al op school aanwezig is. Voor het vervolg van de pilot is aan het einde van de reflectiesessie afgesproken om in te zetten op:

1. het inrichten van een laagdrempelig steunpunt voor leerlingen en mentoren;
2. het uitvoeren van bijeenkomsten voor mentoren waarin aandacht voor hun rol als steunfiguur voor leerlingen; en
3. het selecteren en/of ontwikkelen van methoden om collectief (klassikaal) aandacht te besteden aan de weerbaarheid van leerlingen.

Naast deze activiteiten werden GGZ- en JGZ-professionals steeds meer 'spontaan' geraadpleegd bij vragen vanuit het ondersteuningsteam over leerlingen met een zorgvraag. Hoewel dat soort vragen niet primair aansloten op de *preventieve* doelstelling van de pilot, droegen ze bij aan intensivering van de samenwerking en uitwisseling van inhoudelijke expertise.

4.3 Ontwikkeling

Voor de ontwikkeling van het *steunpunt* is de projectleider van een vergelijkbaar initiatief door GGZ Westelijk Noord-Brabant benaderd. Mede naar dat voorbeeld zijn vanaf februari 2022 de eerste ervaringen opgedaan met een steunpunt in de proeftuinen KSE en OLV. Het steunpunt werd tijdens de pilotperiode bemenst door de psycholoog van GGZ BreBurg maar aanvulling met andere disciplines is denkbaar.

Een eerste *bijeenkomst met mentoren* heeft plaatsgevonden op woensdag 30 maart in proeftuin Curio Effent. Dit initiatief is bedoeld om met mentoren mogelijkheden te bespreken om hun rol als steunfiguur voor jongeren te versterken. Op basis van gesprekken met mentoren is hiervoor een gespreksleidraad gemaakt waarin concrete tips en adviezen voor mentoren aan bod komen. Deze fysieke bijeenkomst is uitgevoerd door medewerkers van de GGD. Het is nadrukkelijk geen nieuwe (vorm van) interventie maar een begeleid reflectiemoment voor mentoren waarin louter bestaande instrumenten worden aangereikt.

Om aandacht te besteden aan *weerbaarheid in de klas* zijn bestaande methoden in kaart gebracht, mede dankzij een inventarisatie die buiten de pilot is uitgevoerd door de jeugdgezondheidszorg van de GGD. De pilotperiode bleek te kort om ervaring op te doen met een klassikale interventie. Op een vraag vanuit Curio Effent zijn ook de mogelijkheden verkend om de zomertraining *Plezier op school* uit te voeren voor leerlingen van groep 8 die moeite hebben met de overgang naar de middelbare school.

5. Resultaten van de pilot

De pilot heeft de volgende resultaten opgeleverd:

- Compact netwerk voor preventie
- Het vraagstuk in beeld
- De context in beeld
- Een samenhangende aanpak

5.1 Compact netwerk voor preventie

Professionals van school, GGZ en JGZ hebben op iedere school een 'compact netwerk' gevormd dat zich inzet voor weerbaarheid en mentaal welzijn van leerlingen. De bestaande samenwerking met de jeugdverpleegkundige en de jeugdarts is versterkt en de samenwerking met de psycholoog van GGZ is tot stand gebracht. Deze professionals werken binnen de school samen met de collega's van het ondersteuningsteam en het onderwijsgevend personeel. De praktijk laat zien dat de aandacht van het ondersteuningsteam veelal gericht is op leerlingen die al enige vorm van ondersteuning (kunnen) gebruiken. Van belang is dat er daarnaast professionals op school zijn die zich helemaal kunnen wijden aan preventie van mentale kwesties bij leerlingen zonder intensief betrokken te zijn bij individuele hulp en ondersteuning (zie Figuur 3).

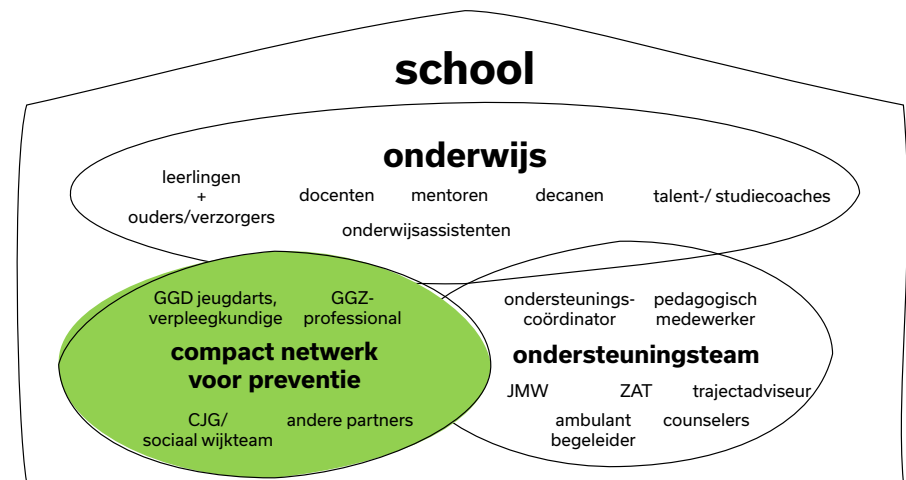
5.2 Het vraagstuk in beeld

Uit gesprekken met leerlingen, mentoren en professionals van het ondersteuningsteam is het vraagstuk van weerbaarheid en mentaal welzijn van leerlingen in beeld gebracht. Hieronder volgen bevindingen over (de rol van) leerlingen, ouders en de school. We merken hierbij op dat het beeld vanuit ouders is beschreven

uitsluitend door deelnemers aan de pilot. Een aanvulling door ouders zelf is vanzelfsprekend nog gewenst.

Leerlingen

- Naast het behalen van een diploma is school belangrijk voor sociaal groeien, leren hoe je wel en niet met mensen om kan gaan.
- De routine die school biedt is belangrijk voor leerlingen.
- Corona versterkt mentale problematiek bij leerlingen maar ook zonder corona zou er meer aandacht voor mentaal welzijn op scholen nodig zijn.
- Leerlingen moeten na corona weer 'leren leren'.
- Sommige leerlingen konden zich tijdens lockdowns juist beter concentreren, meer slapen en beter echt ontspannen.

Figuur 3 Positionering van het compact netwerk voor preventie op school

- Een zorgcoördinator onderscheidt verschillende groepen leerlingen: leerlingen met intensieve zorg, internaliserende problematiek die soms pas laat zichtbaar wordt, en leerlingen waar met preventie mentale problematiek voorkomen kan worden.
- Zorgcoördinatoren zien relatief veel internaliserende problematiek: schoolangst, automutilatie, eetproblemen, suïcide. Ook traumatische pestervaringen bij leerlingen.
- Nog veel problemen bij leerlingen zijn vermoedelijk niet gezien.
- Sommige leerlingen ervaren een hoge lat: 'falen is geen optie'.
- Vertrouwen in de mentor is belangrijk. Sommige leerlingen zouden zelf hun mentor willen kiezen.
- Het zou helpen als mentoren leerlingen meer proactief vragen naar hun welzijn.
- Leerlingen zouden het fijn vinden om zonder afspraak met iemand te praten over hun welbevinden.
- Leerlingen zijn terughoudend met hulp vragen, omdat ze bijvoorbeeld bang zijn dat docenten hen anders gaan behandelen.
- Leerlingen ervaren een taboe op mentale gezondheid. 'Je gaat dat niet in de klas bespreken'.

Ouders

- 'Sommige leerlingen uit groep 8 zouden voorheen naar het speciaal onderwijs zijn gaan. Leerlingen met ouders die in voldoende mate betrokken zijn redden het vaak wel.'
- Soms zijn er zorgen over een lage betrokkenheid van ouders bij de ontwikkeling van hun kind. Daar tegenover staan 'curling ouders' met een overbeschermende opvoedstijl die ook gevolgen kan hebben voor de weerbaarheid van leerlingen.

- De stemming van ouders thuis heeft ook invloed op de leerlingen, zeker tijdens lockdowns.
- 'Zijn er wel realistische verwachtingen bij nieuwe leerlingen en hun ouders over de hulp die vanuit school geboden kan worden?' Verwachtingen blijken in de praktijk soms te hoog.
- Een school organiseert een thema-avond met de Ouderraad over 'De kracht van contact en vertrouwen'.

School

- 'Mentoren onderschatten hoe belangrijk hun rol is.'
- Signaleren begint met contact hebben én houden met de leerling.
- De wil om er voor leerlingen te zijn is sterk aanwezig bij mentoren.
- Er zijn veel verschillen tussen mentoren in hun aanpak/ werkwijze.
- 'Een mentor heeft problemen vrij snel in de gaten. Daarna blijft het soms liggen, totdat problemen groter zijn. Hoe voer je het goede gesprek?'
- Hoe nabij mag/ wil/ kan een mentor komen bij leerlingen?
- Mentoren willen handvatten om het onderwerp bespreekbaar te maken in de klas.
- 'Ook de veerkracht van leerkrachten zelf in tijden van corona is een aandachtspunt.'
- 'Mentoren zouden wel willen maar hebben geen tijd.'
- Er zijn ook mentoren die 'te ver' gaan in de steun aan leerlingen, waardoor soms de ondersteuningsbehoefte laat bekend wordt.

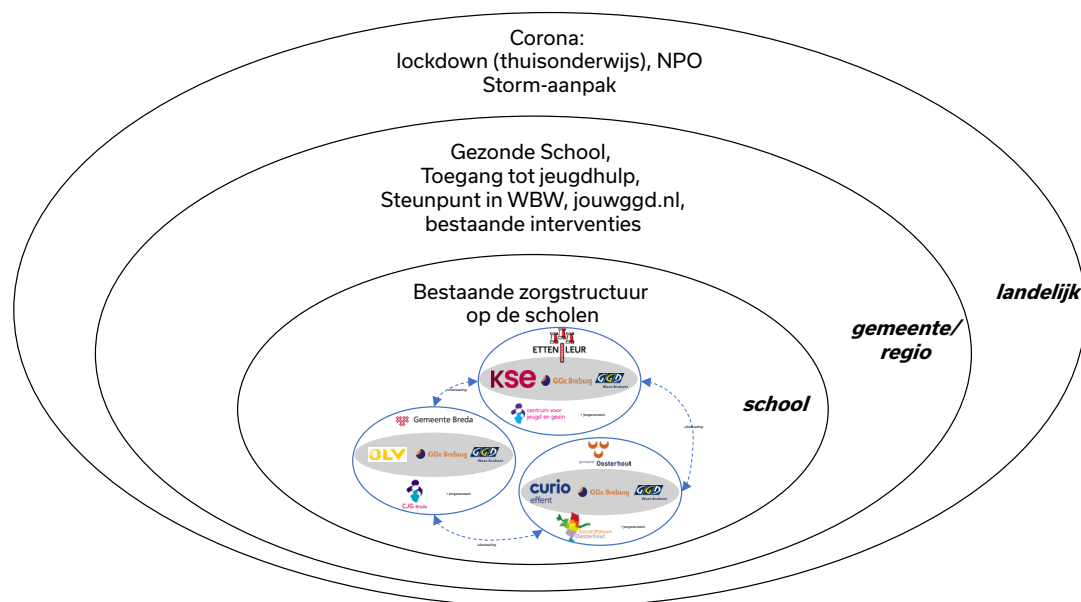
5.3 De context in beeld

Voor het ontwikkelen van een aanpak is rekening gehouden met de context van de pilot (zie Figuur 4).

Scholen In de proeftuinen is gekeken naar de bestaande zorgstructuur. Op de scholen is uiteenlopende ondersteuning voor leerlingen beschikbaar, zoals talentcoaches, studietoelagen, zorgcoaches, social media coaches, ondersteuningscoördinatoren, trajectadviseurs, counselors, pedagogisch medewerkers, het Zorgadvies team, faalangstreductie, hulp bij dyslexie en dyscalculie, hoogbegaafdheid, vertrouwenspersonen, en prikkelarme lokalen. Als aandachtspunt is genoemd dat er meer duidelijkheid gewenst

is over de interne route die nodig is bij zorgen rondom een leerling. Welke stappen kan een docent of mentor dan nemen?

Gemeente/regio Binnen de gemeentelijke context is aansluiting op voorliggende voorzieningen en de toegang tot jeugdhulp (CJG's of Sociaal wijkteams) van belang. Regionale partners bieden verschillende preventieve interventies voor het versterken van weerbaarheid bij jongeren die ingezet kunnen worden op scholen, zoals HappyPles en #That'sLife. In de regio West-Brabant West biedt GGZ WNB een preventief steunpunt op scholen in verschillende gemeenten. Online is er voor jongeren een anonieme chatfunctie op [jouwggd.nl](https://www.jouwggd.nl). Welbevinden is tenslotte ook een onderdeel van de Gezonde Schoolaanpak.

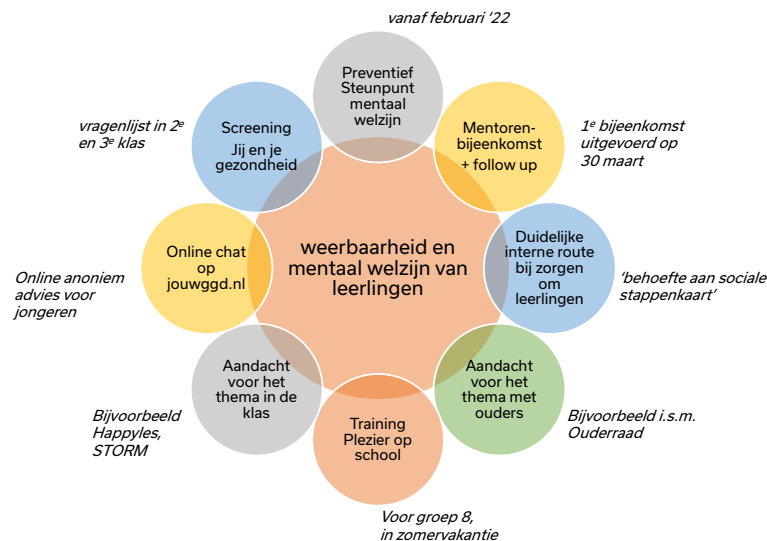

Figuur 4 Context van de pilot

Landelijk De coronapandemie heeft enerzijds mentale problematiek bij jongeren versterkt of veroorzaakt. Anderzijds brengt de crisis ook kansen met zich mee, bijvoorbeeld voor het ontwikkelen van duurzame werkwijzen met financiering uit het Nationaal Programma Onderwijs (NPO). De STORM (*strong teens, resilient minds*) is een wetenschappelijk onderbouwde, preventieve aanpak die tot doel heeft een depressie of suïcide bij jongeren vóór te zijn. Deze interventie, of onderdelen daarvan, kunnen bijdragen aan de doelstelling van de pilot.

5.4 Een samenhangende aanpak

Uit de pilot is naar voren gekomen dat een duurzame preventieve benadering van weerbaarheid en mentaal welzijn van leerlingen idealiter bestaat uit verschillende onderdelen, vanuit verschillende invalshoeken, met verschillende betrokkenen rondom leerlingen, zie Figuur 5.

Figuur 5 Een samenhangende aanpak voor weerbaarheid en mentaal welzijn van leerlingen

Preventief steunpunt mentaal welzijn Naar voorbeeld van het succesvolle initiatief *Steunpunt Jeugdpreventie* van GGZ Westelijk Noord-Brabant op scholen in de regio West-Brabant West (Zevenbergen, Bergen op Zoom, Halderberge). Het steunpunt biedt op scholen aanvullende expertise over mentaal welzijn vanuit de GGZ (bijvoorbeeld 2 uur per week), mogelijk ook bemenst door andere partners zoals jeugdgezondheidszorg of verslavingspreventie.

Het steunpunt is er voor *leerlingen* waarbij psychische problemen een belemmering vormen voor het volgen van onderwijs.

- Laagdrempelig, veilig en anoniem.
- Kortdurende, individuele gesprekken met leerlingen op school, volgens het 5 gesprekken-model (er is geen behandelrelatie).
- Gesprekken met een preventief karakter, na een vroegtijdig signaal, om een hulpvraag vóór te zijn.
- De rol van een jongerenwerker op school is vergelijkbaar maar de expertise van een GGZ-professional vormt een waardevolle aanvulling hierop.
- Direct advies met concrete tips of een inschatting voor het inzetten van een extern hulpverleningstraject. Op het moment dat blijkt dat er gespecialiseerde hulp nodig is, kan er worden doorverwezen.
- Aanmelding van leerlingen gaat vooralsnog via het ondersteuningsteam maar ook vrije inloop-uren zijn mogelijk als het steunpunt meer bekendheid heeft.

Het steunpunt vormt een *knooppunt van preventieve kennis en kunde* op school:

- Ook voor docenten, mentoren, teamleider en het ondersteuningsteam.
- Zij kunnen het steunpunt consulteren en anoniem vragen over casussen voorleggen.
- Samen werken in casussen draagt bij aan deskundigheidsbevordering op school.

Mentorbijeenkomst In de pilot bleek dat er groot verschil was van hoe mentoren en docenten hun rol pakken. Ervaring speelt bijvoorbeeld een rol. Mentoren en docenten willen ook van elkaar leren. Zij geven aan dat er een gebrek aan tijd is om meer aandacht te besteden aan dit onderwerp. De mentorbijeenkomst is ontwikkeld om aandacht te besteden aan de belangrijke rol van de mentor als steunfiguur voor leerlingen: hoe kunnen zij nabij leerlingen zijn, 'het goede gesprek' met hen aangaan, mogelijke zorgen tijdig signaleren en daarop adequaat reageren? In de bijeenkomst komen praktische tips aan bod: gesprekshandvatten, mogelijke trainingen voor leerlingen, lespakketten. In een follow up bijeenkomst wordt met mentoren behandeld wat hun ervaringen zijn met het toepassen van de tips en adviezen uit de eerste bijeenkomst. De mentorbijeenkomst wordt voor het eerst uitgevoerd op 30 maart op Curio Effent, begeleid door medewerkers van de GGD.

Duidelijk interne route Als er zorgen bij leerlingen zijn gesignaleerd, is het van belang dat die tijdig en adequaat worden opgevolgd. Er is behoefte aan meer duidelijkheid over de te volgen route binnen school bij zorgen om leerlingen ('sociale stappenkaart').

Aandacht voor het thema met ouders Ouders en verzorgers hebben vanzelfsprekend een belangrijke rol bij het mentaal welbevinden van hun kinderen. Scholen kunnen bijvoorbeeld tijdens een thema-avond met ouders hierover in gesprek gaan of ouders kunnen meer actief bij de aanpak op school betrokken worden, bijvoorbeeld in een adviserende (klankbord) groep.

Aandacht voor het thema in de klas Twee voorbeelden van onderbouwde methoden om klassikaal aandacht te besteden aan weerbaarheid en mentaal welzijn:

STORM-aanpak

- Tijdig signaleren en oppakken van somberheid bij jongeren.
- Combinatie van: signaleren met een vragenlijst, een training voor jongeren op school (Op Volle Kracht), bewustwording tijdens een mentoruur, en training van mentoren.

Happyles

- Klassikaal aanbod ter bevordering van welbevinden en geluk en ter preventie van depressieklachten bij jongeren tussen de 13 en 25 jaar in het voortgezet onderwijs (vo) en het middelbaar beroepsonderwijs (mbo).

Plezier op school Vanuit het belang om een goede start te maken op de middelbare school is er een tweedaagse zomercursus beschikbaar die helpt om de sociale vaardigheden en weerbaarheid van jongeren te vergroten. Deze training is ontwikkeld voor leerlingen van groep 8 die bijvoorbeeld te maken hebben (gehad) met pesten, vaak ruzie maken, moeilijk vrienden maken, zich onzeker voelen of niet voor zichzelf op durven te komen.

Online chat op JouwGGD.nl Jongeren kunnen hier op een gemakkelijke manier anoniem in gesprek gaan met de jeugdverpleegkundige of jeugdarts van de GGD. De bekendheid van jongeren met deze chatfunctie mag vergroot worden.

Screening Jij en je gezondheid Vanuit de jeugdgezondheidszorg worden screening vragenlijsten afgenomen in klas 2. De screening gaat over gezondheid in brede zin, dus ook over het welzijn van de leerling. Als er zorgelijke signalen uit de screening naar voren

komen, dan voert de jeugdverpleegkundige een verdiepend gesprek. Een jeugdverpleegkundige in de pilot raadpleegt de GGZ-professional over kwesties die in deze gesprekken aan de orde komen.

Tijdens de eindevaluatie hebben deelnemers een prioritering gegeven aan de verschillende onderdelen van de voorgestelde aanpak. Zie Figuur 6 voor de uitkomst daarvan. De hoogste prioriteit wordt gegeven aan het steunpunt, gevolgd door aandacht voor het thema in de klassen en de mentorbijeenkomsten.

Wat is er vooral nodig voor preventie van mentaal welzijn op school?

Figuur 6 Onderdelen van de aanpak geprioriteerd door de deelnemers van de pilot

6. Conclusies

6.1 Over het vraagstuk van de pilot

- Met een heleboel leerlingen gaat het goed.
- Er bestaat een grote diversiteit aan mentale uitdagingen bij leerlingen, die zijn versterkt door Corona.
- Vragen over het mentaal welzijn van leerlingen zijn volgens deelnemers vergelijkbaar tussen de drie scholen in de pilot. Er lijken wel accentverschillen te zijn, bijvoorbeeld de mate waarin leerlingen prestatiedruk ervaren. Die verschillen zijn niet gekwantificeerd.

6.2 Over de uitvoering van de pilot

- Er is draagvlak bij alle betrokkenen voor de pilot, zowel vanuit de uitvoering als beleid en bestuur: 'De pilot komt op een heel goed moment'.
- De pilot bood een kans om verder 'de stap naar voren' te maken.
- De pilot kwam snel tot stand en had een relatief korte looptijd, maar zoals een deelnemer zei: 'aangenaam verrast dat we zover zijn gekomen.'
- Er is al een rijk ondersteuningsaanbod voor leerlingen op scholen aanwezig.
- De laagdrempelige expertise van een GGZ-professional op scholen is een waardevolle aanvulling.
- Professionals van de jeugdgezondheidszorg hebben al een gevestigde preventieve rol op scholen. De pilot richtte zich op hun samenwerking met de GGZ-collega op school.

- Meer persoonlijke aandacht voor het welbevinden van leerlingen vanuit school vraagt om meer tijd van docenten en mentoren.
- Er lijkt nog veel potentie om de rol van mentoren als steunfiguur voor leerlingen te versterken.
- De casussen die tijdens de pilot vanuit het steunpunt behandeld zijn, waren nog weinig preventief van aard ('geen vroege gevallen'). Het streven is om in een eerder stadium preventieve aandacht aan leerlingen te geven om een specialistische hulpvraag vóór te zijn.
- Naast het inbrengen van preventieve GGZ-expertise op school, vraagt een aanpak ook om het 'slimmer' organiseren van bestaande voorzieningen.
- Het einde van de pilot kwam volgens deelnemers te vroeg, de pilot is 'nog niet af'.

7. Aanbevelingen

7.1 Zorg voor inbedding van de aanpak op school

Het steunpunt vormt een 'knooppunt' van kennis en kunde voor de preventieve aanpak op school. Vanuit het steunpunt werken verschillende professionals samen voor individuele leerlingen en kunnen collectieve activiteiten voor leerlingen, mentoren, en ouders verder vormgegeven worden.

Als het steunpunt verder wordt ingericht en een duidelijke positie krijgt binnen de school, en met haar activiteiten nauw aansluit op het bestaande ondersteuningsteam van de school, draagt dat bij aan de uitvoering van de andere onderdelen van de aanpak.

Communiqueer naar ouders over het steunpunt, bijvoorbeeld in de schoolgids. Zorg ervoor dat er duidelijkheid bestaat over het informeren van ouders wanneer een leerling in contact is met een professional van het steunpunt. Belangrijk is dat de professional van het steunpunt in overleg met de leerling regie houdt over wie er betrokken en geïnformeerd moet worden.

Neem klassikale lessen over weerbaarheid op in het rooster van schooljaar 2022-23.

Plan mentorbijeenkomsten, incl. follow up-bijeenkomst(en) in het schooljaar 2022-23.

Bied de training Plezier op school voor leerlingen van groep 8 aan in de zomervakantie 2022-23 en stem met basisscholen af dat zij leerlingen hierop attenderen.

7.2 Zorg dat de bemensing van de aanpak geborgd is

Zorg voor structurele inzet van GGZ-professionals in het steunpunt op school, minimaal voor 2 uur per week.

Zorgt dat mentoren meer tijd hebben om meer persoonlijke aandacht aan leerlingen te kunnen besteden en voor intervisie. Dit gaat niet alleen om het toekennen van meer uren in het rooster van mentoren maar ook om de praktische uitdaging om buiten de klassikale momenten voldoende gelegenheid te vinden voor contact tussen leerlingen en de mentor in ieders drukke agenda's.

7.3 Zorg voor meer betrokkenheid van leerlingen, docenten en ouders/verzorgers

Een krachtige aanpak staat of valt met een actieve deelname van leerlingen en docenten '... zodat het meer in de school gaat leven'. Tijdens de pilot hebben leerlingen en docenten in de proeftuinen waardevolle bijdragen geleverd aan inzicht in het vraagstuk en mogelijke oplossingen die passend zijn binnen de context van de school. Mogelijk kunnen zij, met anderen, een ambassadeursrol spelen om de aanpak op de scholen verder te brengen.

Het vergroten van betrokkenheid van ouders en verzorgers is in de pilot nog onontgonnen terrein gebleven. Ouderavonden kunnen bijvoorbeeld bijdragen aan dialoog over het thema. Daarnaast kunnen enkele ouders/verzorgers ook actief meewerken aan de aanpak op school, bijvoorbeeld vanuit een klankbordgroep.

7.4 Zorg dat de aanpak regionaal gecoördineerd wordt

Stel een regionale projectgroep en stuurgroep samen met deelnemers vanuit de gemeente, scholen, en kernpartners om de aanpak regionaal te sturen, evalueren en door te ontwikkelen.

7.5 Maak de aanpak beschikbaar voor andere scholen in de regio

Het toepassen van de aanpak op meer scholen in de regio draagt bij aan gezamenlijke kennisontwikkeling en een meer efficiënte besteding van financiële middelen. Inventariseer welke behoefte er is aan een aanpak op andere scholen en houd daarbij rekening met lokale verschillen ('couleur locale'). Bij de implementatie op andere scholen is een stapsgewijze aanpak (beeldvorming, reflectie, ontwikkeling) aanbevolen zoals die ook in de pilot is gehanteerd, mogelijkwerijs in een versnelde vorm.

7.6 Maak het bereik en de resultaten van de aanpak zichtbaar

Monitor het bereik en de resultaten van (de verschillende onderdelen van) de aanpak. Voer onderzoek uit om de aard en omvang van problematiek bij leerlingen beter in beeld te krijgen.

7.7 Leid docenten en mentoren op als steunfiguur voor leerlingen

In de pilot kwam naar voren dat er in de opleiding van docenten nauwelijks aandacht is hun rol voor het versterken van de mentale weerbaarheid van leerlingen. Zorg voor aandacht voor het thema in de opleiding van docenten en mentoren, bijvoorbeeld in de mentortrainingen die binnen de verschillende schoolbesturen worden aangeboden.

8. Vervolgstappen

Tijdens de bijeenkomst voor de eindevaluatie hebben deelnemers positief gereageerd op de stelling 'deze pilot verdient een vervolg'. Het vervolg van de pilot zou zich mogen richten op het toepassen van de werkwijze op alle scholen binnen het samenwerkingsverband. RSV Breda e.o. neemt het initiatief voor een overleg met vertegenwoordigers van de betrokken gemeenten, scholen, GGZ BreBurg en GGD West-Brabant om het vervolg te concretiseren aan de hand van de aanbevelingen in dit rapport.

9. Colofon

Door

Arthur Rijkers, Caroline Kruyt (GGD West-Brabant)

In opdracht van

RSV Breda e.o. VO

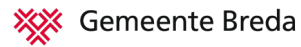
Ontwerp

Karin de Vries (GGD West-Brabant)

Uitgave

April 2022

Met dank aan

Alle samenwerkende partners: GGZ BreBurg, Onze Lieve Vrouweyceum Breda (OLV), Curio Effent Oosterhout, Katholieke Scholengemeenschap Etten-Leur (KSE), gemeente Breda, gemeente Etten-Leur, gemeente Oosterhout

Contact

Arthur Rijkers

a.rijkers@ggdwestbrabant.nl

☎ 06 - 108 69 864